

İsmail BİNGÖL

Şehirlerin Türküleri Vardır...

“Bence bir şehirde yaşamak, bir şiirde yaşamak gibidir. Belki bir şehri yüreğinde yaşatmak da bunun gibi bir şeydir. Nasıl olursa olsun, yaşadıklarınız bir şiirdir ve bu şiiri yüreğinize, içinde doğup büyüdüğünüz, belki daha da ötesinde birlikte büyüdüğünüz şehir kazımıştır. Olup biten basittir belki; ama o sizin hayatınızdır. Değeri kendinizcedir; ama bu değer tartışılmaz.”

Erzurumlu şair ve yazar Emin Alper; “Erzurum Oylum Oylum” adlı yazısına bu cümlelerle giriyor. Yazarın dediği gibi; bir şehri yaşatmak; ona dair değerlere yüreğinde yer vermek ve bu değerlerin yaşaması için çabalamaktır.

Ve şehirlerin türküleri vardır; şehrin değerleri arasında öne çıkan ve yaşatılması için çaba gösterilmesi gereken... Şehirler zamana karşı direnirken, olduğu gibi yaşatmak zordur onları... Ama türkülere sahip çıkıldığında, onları ilk günkü tazeliliğiyle, ilk günkü güzelliğiyle muhafaza etmek mümkündür. Ahmet Hamdi Tanpınar “Beş Şehir” adlı ünlü eserinde Erzurum’daki musiki zevkenden ve musiki icra edenlerden söz ederken, bir yerde şöyle diyor:

“(...) Bütün Erzurumluların bildiği Bar oyunlarında, ciritte, düşünlerde bizi Malazgirt’ten Viyana’ya kadar götürən davul zurna, o maşerî bando çalınırmış. Halk kahvelerinde âşık sazı, eşrafın gittiği gazinolarda, kıraathanelerde-bittabi Tanzimat’tan sonra- takım musikisi varmış. En son takım, Kör Vahan’da santurlu, armonyumlu takımı imiş. Bunlardan başka, bir de Kur’an okuyan büyük hafızlar vardı. Bunlar Lala Paşa’nın hatibi Kitapçı-zade Hafız Hâmid Efendi, Ebulhindili Hamdi Bey ile Gözübüyük-zade idi.”

Yazarın belirttiği yıllarda, yani ellili yıllardan önce Erzurumlu böylesine ince bir ruh taşıyordu ve o ruhu besleyen musikisine sahip çıkıyordu.

Şehirlerin türküleri vardır; sahip çıkılması gereken... Peki ya sahip çıkılmadığında... İşte o zaman, şehrin kargaşasıyla, dağılmış ve dökülmüşlüğüyle örtüşmeyen bu güzelliği, bu nazenin duruş, bu inleyiş; dağların koununda, ovalarda, vadilerde kaybolup gider.

Giderken; o esrik bakışları, delice sevdaları, mazlumların ahını, yoksulların ıstırabını ve daha birçok şeyi de beraberinde götürür.

Giderken; olana bitene bir türlü inanmayan ve her gün biraz daha azalan iz sürücülerine acı bir yüz ifadesi bırakır.

Giderken; hüsrana uğramış yiğitçe duruşları, hayatın karşısındaki savruluşları, nice hayallere aldanişları

da terkisine atıp, uçup gider uzaklara doğru bir türkü...

Türkülerimiz... Anamız gibi sevdiğimiz... Vatanımız gibi bizim olan... Bu toprağı bize vatan kılan... Öyle ki; bu vatanın her yanından bir türkünün yakan, kül eden, insanın içini katmer katmer hüzne boğan nağmeleri yükselir...

Yıllar yılı birbiri ardınca gelen savaşlar sonucu eli böğründe kalan Anadolu insanı kendine türküleri dert ortağı etmiş, onları tercüman kılmıştır yaralı yüreğine... Gidenlerin ardından, gidip de dönmeyenlerin ardından türkülere sarılmış, türküler yakmış; hasret yüklü, dert yüklü, çile yüklü...

Anadolu insanının yüzyıllardır yoksulluk içinde süregelen kaderini daha yakından görmemiz için, alıcı gözlerle türkülere bakmanız, söylediklerini yüreğinizi vererek dinlemeniz yeterli.

Bizi bu satırları yazmaya sevk eden de seferberlik yıllarının ıstırap yüklü, gönülleri dilhûn eden bir Erzurum türküsüdür.

“Mızık a çalındı düğün mü sandın?

Al yeşil bayrağı gelin mi sandın?

Yemene gideni gelir mi sandın?

Tez gel ağam tez gel dayanımıram

Uyku gaflet basmış uyanamıram

Ağam öldüğüne inanamıram.”

İster inansın ister inanmasın; yıllar geçmiştir ve “ağası” bir türlü geri

dönmemiştir. Yemen çöllerinde şehit olup oraya gömülen binlerce “Anadolu fidanı”ndan biri olmuştur o da... Ardından gözyaşı dökene ise; bir türkü yakmak, hiç olmazsa onu türkülerde yaşatmak kalmıştır sadece...

Ve bu gün de, “Anadolu fidanları” toprağa düşmeye devam etmektedirler vatan uğruna, namus uğruna, hilâl uğruna... Ve bu türküler onlar için de söylenmeye devam etmektedir.

Dedik ya; türküler sahip çıkılmadıkları zaman, çekip giderler. Ardından; hatıralarla aramızda kırgın bir bağ oluşturup, hüznü, ayrılığı, yoksulluğu, sevdâyı ve daha birçok şeyi film şeridi gibi ard arda sıralarlar.

Ve türküler ki; tam anlamıyla insanlık kokarlar ve her gelişlerinde, ayrı bir seda, ayrı bir eda ile sineye mihman olurlar. Cevr-ü cefa ile yanmışları, gönül derdiyle yasa batmışları, sızıları cihanı tutmuşları, gözyaşından bir dünya kurmuşları, uzaklarda bir yerlerde unutulmuşları işte böyle bir anda, bir demde gözünüzün önüne getirirler. Yeniden dile gelir, zihinde canlanır eski hikâyeler; ses verir yıllar öncesindeki sevinçler, kederler... Onlardan birinde söylendiği gibi:

“Kırmızı gül herdem olmaz

Yaralara merhem olmaz

O tabipten derman gelmez

Şol Revan’da balam kaldı.”

Türkülerin kimisi yarım kalmıştır. Kiminin yarısı unutulmuş, yarısı kaybolmuştur. Her duyan, yarım kalan bir yanını hatırlar böylece. Bir sonuca bağlanmamış ya da sona erdirmek nasip olmamış, vuslatın derin bir acıya kalbolduğu olayları yâda getirir. İstirabı köşe bucak dolanıp dururken, belki de hikâyesi yeni bir sevdâyı derman olur.

Yârinin elinden tutup dağlara çıkanları, çelik pazarında ufacık taşlar üstünde el ele tutarak dadaşlığın vakarlı duruşuyla, davul zurna eşliğinde yeri göğü inletenleri, elindeki divit kalemle dertlere derman yazan

sarı gelinleri, büyüüp beslenip asker eylenen civanları ve onların geri gelmeyişlerine ağıt yakan gözü yaşlı anaları, Huma kuşunu, şehirler boyunca aşip giderken kardeşlik türkülerimizi uzaklardaki soydaşlarımıza taşıyan han Aras’ı; bazen hüznle, bazen acı bir gülüşle yeniden hatırlarız her türkü dinlediğimizde...

Analarımızın kapı önü sohbetleri, babalarımızın hızlı hızlı geçip gidişleri, gençliğimizde mekân tuttığımız köşe başları, sokak araları, odalar, yeniden ve büyük bir hasretle boy verip, dile gelir bir Erzurum türküsünde...

Şehir yeniden uç vermiştir şairin mısralarında şimdi... Ve bir türkünün nağmesi, bir şiirin mısraları eşliğinde dadaşlar bar oynar gözbebeklerimizde... “Bu akşam seni bir kere daha duyduk Erzurum şehri” diyen şair Nurettin Özdemir’i; minnetle, şükranla anarız.

Dadaşlar, yayla güzelleri, soğuk sular, türküler, şarkılar, çarşılar, esnaf, eşraf, sanatkâr ve zanaatkâr, camiler, hanlar, hamamlar; sekili, tandırbaşı, sofalı evler tek tek boy vermiştir bir türkünün ve bir şiirin yardımıyla yine... Şehir hâlâ dayandığını, hâlâ direndiğini, hâlâ çökmediğini belki bütün bunların yardımıyla bir kere daha ihtar etmiş, yeni bir pencere açmıştır dinleyenine, okuyanına, işitenine... Şehre baktığında umutsuzluğa kapılana bir türkünün sözleri ve nağmeleri umudu çağırıştırmış, türküler yaşadıkça şehrin de yaşayacağına inandırmıştır.

Belki herkes unutsa da bu şehrin geçmişini... O büyük geçmişte yaşayan kişileri ve onların yaşadıklarını... Türküler, şiirler ve hakkında yazılanlarda hep saklı kalacak ve hiçbir zaman unutulmayacaktır. Vefaya, umuda, aşka dair yanı hep anlatılacak ve sevdalılarınca daima hatırlanacaktır.

Erzurumlu yazar ve şair Emin Alper; “Erzurum Oylum Oylum” adlı yazısından bir bölümle başlayıp, Erzurum’dan, türkülerinden sözettiğimiz yazımızı, yine yazarın cümleleriyle bitirelim:

“(...) Türkülerden okunur bir şehirdi Erzurum... Türkülerle okunur bir şehir. Bazı yaz akşamları, ayın ak aydınlığında baca kapısının bir yanında akşam çaylarımızı yudumlarken Gümüş Masat Çeşmesi’nin huzur içindeki mırıltılarına hafif bir bağlama sesi karışırdı. Bu bağlama sesine, serin akşam rüzgârının esintisiyle zaman zaman alçalıp yükselen bir de kaval sesi eşlik ederdi. Mahallenin gençleri, iç bahçelerden birinde çalıp söylüyorlar Erzurum klâsiklerini, ama edeple... ‘Hüma Kuşu’, ‘Çelik Pazarı’, ‘Aşkın Ezeli Âşık İlham-ı Hüdâ’dır’, ‘Erzurum Çarşı Pazarı’, ‘Tutam Yâr Elinde Tutam’... Hele bunlar içinde bir tanesi vardı ki daha ben yürek nedir, bilmeden gelip taht kurmuştu yüreğime:

“İki bülbül figan eder bir güle/ Oğul, layık mıdır ben ağlayam el güle/ Oğul, yâd elleri dokunmasın o güle/ Gidem gelem ben gülümü koklayam...”

Emin Alper ağabeyin yukarıda, “bilmeden gelip taht kurmuştu yüreğime” dediği Erzurum türküsünü ve daha bunun gibi birçoğunu repertuarımıza kazandıran ve bu konudaki hizmetleri çok büyük olan birini, türkülerimizin yaşayan çınarı diyebileceğimiz Hulusi Seven’i yâdederek bitirelim cümlelerimizi...

Ve bu feryadı bir kere daha tekrar edelim:

**“İki bülbül figan eder bir güle
Oğul, layık mıdır ben ağlayam
el güle”**